

Jana Dreimane

Ārzemju bibliotēku notikumu apskats (2008.gada oktobris–decembris)

Luksemburgas parlaments atliek Nacionālās bibliotēkas celtniecību

2008.gada 24.oktobrī Luksemburgas parlaments (*The Chamber of Deputies, Chambre des Députés*) apsprieda Luksemburgas Nacionālās bibliotēkas (*National Library of Luxembourg, Bibliothèque Nationale de Luxembourg*, <http://www.bnl.lu>) celtniecības iespējas.

Luksemburgas Nacionālā bibliotēka izvietota skais-tā, romantiskā, taču nelielā un tai funkcionāli nepie-mērotā bijušās Lielhercoga klasiskās ģimnāzijas (*Grand Ducal Grammar School*) ēkā. Tādēļ Luksemburgas par-laments jau 1995.gadā nolēma, ka bibliotēkai nepiecie-šama piebūve vai jauna ēka. Tika izstrādāts celtniecī-bas likumprojekts, taču parlaments to neakceptēja pā-rāk lielo būvniecības izmaksu dēļ.

Bibliotēkas vajadzībām ierosināja pielāgot deviņstāvi-go Roberta Šūmaņa¹ namu (*Robert Schuman Building*), kas uzcelts 1973.gadā Kirhberga (*Kirchberg*) kvartālā. Kopš to ar pilsētas centru savieno Lielhercogienes Šarlotes jeb tau-tā dēvētais "Sarkanais" tilts (*Grand Duchess Charlotte Brid-ge*), kvartāls kļuvis par respektablu politikas un biznesa ra-jonu. Tajā atrodas ne vien Eiropas Savienības institūcijas, bet arī viesnīcas, bankas, olimpiskais baseins, skolas un vei-kali. Luksemburgas valdība iecerējusi kvartālu izveidot par grandiozu kultūras "salu". 2006.gadā tajā atklāts Lielherco-ga Žana Modernās mākslas muzejs (*Grand Duke Jean Mu-seum of Modern Art*), kas dibināts 1989.gadā un kura celtnie-cība izmaksājusi 100 miljonus dolāru. Tam līdzās mūzikas cienītājus vilina ultramoderna, franču arhitekta Kristiāna de Portzamparka (*Christian de Portzamparc*, 1944) projek-tēta Lielhercogienes Žožefīnes Šarlotes koncertzāle (*Gran-de-Duchesse Joséphine-Charlotte Concert Hall*, saīsināti *Phil-harmonie Luxembourg*), kas atklāta tikai gadu iepriekš. Netā-lu no tā, Luksemburgas vēsturiskā cietokšņa teritorijā 2007.gadā durvis vēris arī jaunuzcelts Cietokšņa muzejs (*Fortress Museum in Thüngen*). Nacionālā bibliotēka, Luksembur-gas Zinātņu akadēmija (*Institut royal grand-ducal de Luxem-bourgeois, Luxembourg Prehistory Society*), kas arī atrastos R.Šūmaņa namā, būtu kultūras "salas" centrā.

2003.gadā Minsteres (Vācija) uzņēmums "Bolles-Wilson GmbH & Co. KG" izstrādāja R.Šūmaņa nama re-konstrukcijas projektu. Sākumā tika paredzēts rekon-strukciju pabeigt līdz 2010.gadam, jo bibliotēkai klasis-kās ģimnāzijas namā vairs nepietika vietas. 2007./2008.gadā vairākas nodaļas, tajā skaitā depozitārijs, jau tika pārvietots uz divām citām ēkām. Taču R.Šūmaņa ēkā joprojām mitinās Eiropas Parlaments un nav zināms, cik ilgi tam nams būs nepieciešams. Provizoriski tiek lēsts, ka vismaz līdz 2013.gadam, tādēļ Luksemburgas parla-ments bibliotēkas celtniecību atlika.

1 Roberts Šūmanis (1886–1963) — Luksemburgā dzimis un izglītojis franču politiķis. Viens no Eiropas Kopienas pamatlicējiem. Eiropas Par-lamenta priekšsēdētājs no 1958. līdz 1960.gadam. Kopā ar Francijas val-dības augstāko padomnieku Žanu Monē (*Jean Monnet*, 1888–1979) sa-gatavoja un 1950.gada 9.maijā publicēja starptautisko plānu (tā saukto "Šūmaņa deklarāciju"), kur ierosināja Eiropas valstīm apvienot kontroli pār ogļu un tērauda ražošanu. 1950.gada 9.maiju uzskata par Eiropas Savienības dzimšanas dienu.

Luksemburgas Nacionālās bibliotēkas projekta ārskats

Luksemburgas Nacionālās bibliotēkas projekta iekšskats

Luksemburgas Nacionālā bibliotēka ir lielhercogistes pirmās publiskās bibliotēkas, kas dibināta 1798.gadā, krājuma pārmantotāja. 1899.gadā tā kļuva par nacionālo bibliotēku, kas apkopo un glabā visus lielhercogistē iznākušos izdevumus, kā arī publikācijas par nelielo valsti. Bibliotēkas *Luxemburgensia* nodaļā atrodas 150 000 sējumu, kā arī 3000 periodisko izdevumu. Kopš 2004.gada bibliotēkai uzticēta Luksemburgas digitālo publikāciju un nacionālā domēna tīmekļa vietņu arhivēšana. Bibliotēka ciparo arī nozīmīgas krājuma vērtības, patlaban tiešsaistē pieejamas jau 200 000 digitālās vienības (www.luxemburgensia.bnl.lu). Tā ir arī "Eiropas digitālās bibliotēkas" (*The European Library*, TEL) dalībniece.

Luksemburgas Nacionālā bibliotēka ir lielākā lielhercogistes zinātniskā bibliotēka — ar bagātāko krājumu humanitārajās un sociālajās zinātnēs, ekonomikā un tiesībzinātnēs. Vispārējā krājumā ir 750 000 sējumu, kā arī 3500 periodisko izdevumu, 800 rokrakstu, kā arī 150 inkunābulu. Ikgadējais krājuma pieaugums — 10 000 vienību.

Izmantotā informācija

Cristophory, Jul. National Library of Luxembourg. *The LIBER Quarterly*, Vol.6, 1996, p.286–288.

Национальная библиотека Люксембурга. **Но:** Национальные библиотеки Европы. Санкт-Петербург, 2002. С.84–85.

Schumacher, Dani. 21 Baustellen und eine Bibliothek. *Wort.lu* [tiešsaiste]. 24 Oktober 2008 [skatīts 2009.g. 5.janv.]. Pieejams: <http://www.wort.lu/wort/web/letzebuerg/artikel/01546/-21-baustellen-und-eine-bibliothek.php>

Journal — "Nicht von heute auf morgen". *Demokratesch Partei* [tiešsaiste]. 24 Oktober 2008 [skatīts 2009.g. 5.janv.]. Pieejams: http://www.dp.lu/news_detail.php?idNews=844&lang=1

Amerikas Bibliotēku asociācija lūdz ASV Kongresam 100 miljonus dolāru publisko bibliotēku stimulēšanai

2008.gada 29.oktobrī Amerikas Bibliotēku asociācija (*American Library Association*, ALA) iesniedza ASV Kongresam lūgumu rast papildu finansējumu publisko bibliotēku darbības stimulēšanai.

It visur — kā metropoļu, tā mazpilsētu — publisko bibliotēku budžeti tiek samazināti. Līdz ar to bibliotēkas spiestas saīsināt darbalaiku, samazināt pakalpojumu spektru. Piemēram, Klīrvoterā (*Clearwater*, Florida) bibliotēkas piektdienās un sestdienās ir slēgtas, kaut tieši tad būtu gaidāms lielākais apmeklētāju pieplūdums.

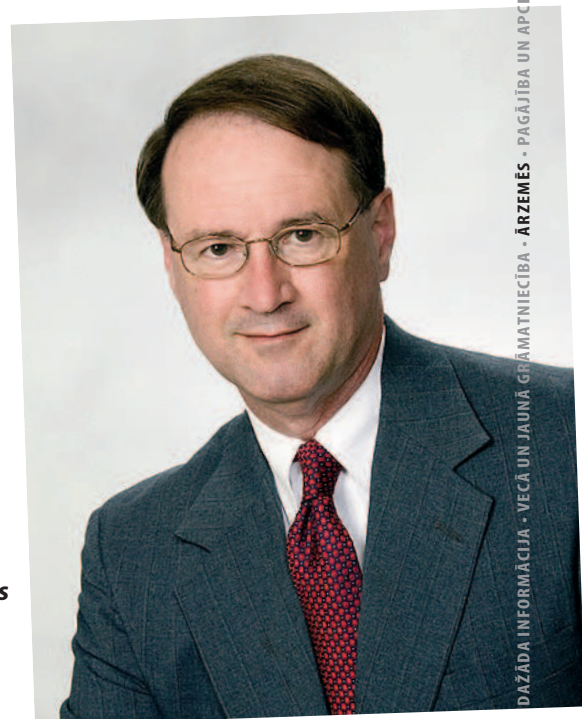
Milvoki (Viskonsīna) publiskās bibliotēkas administrācija bija nolēmusi slēgt 2 no 12 filiālēm, jo tās 2009.gada budžetu iecerēts samazināt par vismaz 700 000 ASV dolāru. Par laimi, pilsētas vadība respektēja iedzīvotāju protestus un finansējumu nesamazināja, tādēļ visas filiāles darbu turpina.

Filadelfijas Brīvās bibliotēkas (*Free Library of Philadelphia*, Pensilvānija) finansējums tika samazināts par 20%, tādēļ pilsētas vadība akceptēja 11 filiāļu slēgšanu (kopumā bibliotēkai ir 54 filiāles). Filadelfijas tiesa šo lēmumu atzina par nelikumīgu, taču bibliotēku tālākais darbs ir apdraudēts — būtiski samazinot personālu, visu filiāļu darbu nevarēs nodrošināt. Trentonas Brīvā publiskā bibliotēka (*Trenton Free Public Library*, Ņūdžersija) iecerējusi atlaist pusi darbinieku un slēgt četras filiāles, taču iedzīvotāju protestu dēļ šis plāns tika atlikts. Tomēr 2009.gadā bibliotēka saņems par 10% mazāku finansējumu, tādā personāla samazināšana būs neizbēgama.

ALA prezidents Džims Retigs (*Jim Rettig*) uzsver: "Amerikas bezmaksas publiskās bibliotēkas ir vitāli nepieciešamas. (..) Interneta pieejamības nodrošinājums, semināri par karjeras iespējām, biznesa kursi un citi pakalpojumi, kas veicina uzņēmējdarbību, ir svarīgi nācīgas finansiālajai atlabšanai. Šis nav īstais laiks, kad samazināt bibliotēku finansējumu, saīsināt darbalaiku vai pat slēgt bibliotēkas."

Dž.Retigs atsauca uz neseno ALA pētījumu, kas liecina — 73% publisko bibliotēku (laukos pat 83%) savā kopienā ir vienīgie bezmaksas interneta pieejas punkti. Daudzas bibliotēkas ziņo, ka 2007.–2008.gadā divkāšojies to datoru izmantojums. Ekonomiski grūtajos laikos bibliotēku popularitāte aug. Piemēram, Montgomerijas apgabala (Merilenda) publisko bibliotēku fizisko apmeklētāju skaits palielinājies par 41%. Sakramento (Kalifornija) publiskās bibliotēkas pasākumu dalībnieku skaits pieaudzis par 24%.

Arī Filadelfijas Brīvās bibliotēkas 2008.gada darba rādītāji liecina — bibliotēkas iedzīvotājiem nepieciešamas aizvien vairāk. Palielinājies lasītāju skaits. Par ceturtdaļmiljonu pieaudzis bibliotēkas apmeklētāju skaits, par vairāk nekā 700 000 — informācijas resur-

Amerikas Bibliotēku asociācijas prezidents Džims Retigs

su izsniegums. Arvien lielāka ir interese par izglītības programmām.

ALA uzsvēr publisko bibliotēku nozīmi ekonomisko grūtību, bezdarba pārvarēšanā, jo tās nodrošina:

- datorizētu darbstaciju, interneta bezmaksas pieejamību;
- brīvu pieeju visa veida informācijai un telekomunikāciju pakalpojumiem, to skaitā elektroniskajiem valdības dokumentiem un likumiem, datubāzēm par vakantajām darba vietām;
- konsultācijas darba meklēšanā, darba pieteikumu sastādīšanā;
- darba meklētāju informācijpratības, informācijas tehnoloģiju pratības attīstību (kursi, praktiskas rokasgrāmatas);
- mazo uzņēmumu darbību ar teorētiskas un lietišķas informācijas resursiem, konsultācijām un kursiem.

Investīcijas bibliotēkās ir investīcijas sabiedrībā. Pēdējos gados daudzas bibliotēkas uzsākušas darbības ekonomiskā efekta pētījumus. Pensilvānijā noskaidrots, ka katrs publiskajā bibliotēkā ieguldītais dolārs atmaksājas piekārt, proti, nes 5,5 dolārus lielu peļņu. Floridas publiskās bibliotēkas tautsaimnieciski ir vēl sekmīgākas — te katrs publiskajās bibliotēkās ieguldītais dolārs nes 6,54 dolārus lielu peļņu.

ALA aicina politiķus pārskatīt publisko bibliotēku finansēšanas mehānismu spiedīgajos apstākļos, jo patlaban valsts subsīdijas veido tikai 0,5% no to budžeta. Kongresa sniegtais stimulējošais finansējums publiskajām bibliotēkām palīdzētu:

- paildzināt bibliotēku darba laiku darbdienā vakaros un brīvdienās, lai nodrošinātu ērtāku bibliotēku informācijas resursu pieejamību;
- pilnveidot pakalpojumus darba meklētājiem (semināri par darba meklēšanu, konsultācijas autobiogrāfiju, darba pieteikumu izstrādei u.c.);
- veicināt iedzīvotāju finanšu pratību (*financial literacy* — prasme sekmīgi pārvaldīt personiskos finanšu resursus);
- sniegt konsultācijas par mājokļu jautājumiem, mazo uzņēmumu veidošanu un attīstību;
- iegādāties licences datubāzēm, kas ietver informāciju par darba ieguves iespējām, lietišķiem pārbaudījumiem personāla atlasē, darba tirgū nepieciešamo prasmju pilnveidi, mazo uzņēmumu darbību;
- turpināt platjoslas interneta ieviešanu (2008.gada decembrī Bila & Melindas Geitsu fonds piešķīra 6 959 771 dolāru septiņu ASV reģionu publisko bibliotēku internetslēguma optimizācijai).

Valsts finansējuma pārvaldība uzticama Muzeju un bibliotēku pakalpojumu institūtam (*Institute of Museum and Library Services*, <http://www.ims.gov>), kas administrē federālā atbalsta sadali 122 000 ASV bibliotēkām, kā arī 17 500 muzejiem.

Izmantotā informācija

ALA seeks \$ 100 million in stimulus funding as U.S. libraries face critical cutbacks, closures [tiešsaiste]. 29 October 2008 [skatīts 2009.g. 5.janv.]. Pieejams: <http://www.ala.org/ala/newspresscenter/news/pressreleases2008/october2008/WOstimulus.cfm>

Branch closings and budget cuts threaten libraries nationwide [tiešsaiste]. November 2008 [skatīts 2009.g. 5.janv.]. Pieejams: <http://www.ala.org/ala/online/currentnews/newsarchive/2008/November2008/branchesthreatened.cfm>

Darbu sāk Eiropas digitālā bibliotēka "Europeana"

2008.gada 20.novembrī Beļģijas Karaliskajā bibliotēkā (*La Bibliothèque royale de Belgique*), piedaloties Eiropas Komisijas priekšsēdētājam Žozē Manuelam Barozu (*José Manuel Barroso*), Eiropas Savienības informācijas sabiedrības un mediju komisārei Vivianai Redingai (*Viviane Reding*), Vācijas Nacionālās bibliotēkas ģenerāldirektorei un Eiropas digitālās bibliotēkas fonda priekšsēdētājai Elizabetei Nigemanei (*Elisabeth Niggemann*), kā arī citām prominentām personām, tika atklāta Eiropas digitālā bibliotēka "Europeana". Tajā iekļauti aptuveni 2 miljoni dažādu informācijas resursu no divdesmit septiņu Eiropas Savienības valstu bibliotēkām, arhīviem un muzejiem. Diemžēl negaidīti lielās apmeklētības dēļ "Europeana" tīmekļa vietne jau nākamajā dienā lietotājiem tika slēgta un darbību atjaunoja tikai īsi pirms Ziemassvētkiem.

"Europeana" — vārti uz Eiropas gara bagātībām

"Europeana" eksperti bija plānojuši, ka tīmekļa vietnes maksimālais apmeklētāju skaits sasniegs 5 miljonus stundā. Jau drīz pēc bibliotēkas atklāšanas tās lietotāju skaits kļuva teju trīskārt lielāks — 20.novembra pēcpusdienā fiksēti 13 miljoni apmeklētāju stundā jeb ~ 4000 apmeklētāju sekundē. Vislielāko interesi izrādīja Vācijas, Francijas, Spānijas, Itālijas un Nīderlandes interneta lietotāji. 4% tīmekļa vietnes apmeklētāju bija no ASV. Lai gan "Europeana" vadības komanda Nīderlandes Karaliskajā bibliotēkā divkārtēja serveru kapacitāti un stundā tie varēja nodrošināt piekļuvi jau 8 miljoniem lietotāju, 21.novembrī "Europeana" darbību apstādināja, līdz tika nodrošināta apmeklētībai atbilstoša tehnikas infrastruktūra (līdztekus trim esošajiem serveriem tika iegādāti un uzstādīti vēl trīs lieldatori).

Kamēr "Europeana" vadības komanda pilnveidoja tehnikas infrastruktūru, publiskajā telpā raisījās diskusijas par tās saturisko kvalitāti.

Izskan jautājums: kādēļ Eiropas valstu informācijas resursu piedāvājums ir tik nesabalansēts? Vairāk nekā puse "Europeana" objektu ir Francijas "atmiņas" institūciju resursi. Trešā daļa dalībvalstu (to skaitā arī Latvija) pārstāvēta ar niecīgu digitālo resursu skaitu.

Dalībvalstu digitālo objektu daudzums 2008.gada 1.novembrī

Nr.p.k.	Dalībvalsts	Digitālo objektu daudzums (%)
1.	Francija	52
2.	Nīderlande	10
3.	Lielbritānija	10
4.	Somija	8
5.	Zviedrija	7
6.	Grieķija	2
7.	Luksemburga	1,5
8.	Slovēnija	1,5
9.	Spānija	1,4
10.	Igaunija	1
11.	Vācija	1
12.	Itālija	1
13.	Austrija	0,5
14.	Beļģija	0,5
15.	Ungārija	0,5
16.	Portugāle	0,5
17.	Rumānija	0,5
18.	Kipra	0,1
19.	Bulgārija	<0,1
20.	Čehija	<0,1
21.	Dānija	<0,1
22.	Īrija	<0,1
23.	Latvija	<0,1
24.	Lietuva	<0,1
25.	Malta	<0,1
26.	Polija	<0,1
27.	Slovākija	<0,1

Izskaidrojums vienkāršs: digitālās bibliotēkas vērienam neadekvāts, sarežģīts un neērts finansēšanas mehānisms. Projekta vadības grupā ir 14 darbinieki, gada budžets — tikai 2,5 miljoni eiro. Digitalizējamo resursu atlase, ciparošana, organizēšana, pārvaldība un metadatu veidošana ir katras dalībvalsts pārziņā. Nepieciešamo finansējumu tām jāmeklē pašām (līdz 2008.gada nogalei "Europeana" bija iesaistījušās 1000 institūcijas), piemēram, iesniedzot projektus "eContentplus" programmā vai septītajā pētniecības programmā. Protams, finansējums tajās iegūstams vien tad, ja dalībvalsts garantē līdzmaksājumu. Tādējādi katras iestādes devums "Europeana" projektā atkarīgs no tās personāla izglītības un prasmēm digitalizācijas jomā, projektu veidošanā un administrēšanā, finansējuma, tehnoloģiju infrastruktūras u.c. "Europeana" konstatējama arī nevienmērīga digitālo objektu kvalitāte: daļa attēlu izmērā ir ļoti mazi, ar zemu izšķirtspēju, daļa resursu vispār nav atverami un izmantojami.

Vācijas žurnālistu galvenais pārmetums — "Europeana" projektam neesot pievienotās vērtības, jo tas nerada jaunus resursus, bet administrē jau esošos. "Europeana" faktiski ir multimedijāls interneta portāls, vienota vārteja Eiropas Savienības valstu kultūras institūciju digitālās informācijas krājumiem. Resursi netiek glabāti uz centrālā lieldatora, bet katras iesaistītās institūcijas ser-

verī. "Europeana" apkopo saskaņā ar *Dublin Core* standartu veidotos digitālo resursu metadatus, kas pēc meklējumvārda ievadīšanas tiek atspoguļoti lietotāja saskarņē līdz ar nelieliem resursu attēliem. Uz tiem uzklikšķinot, lietotājs piekļūst meklētajam informācijas avotam.

Lai gan divu turpmāko gadu laikā "Europeana" resursu skaitu paredzēts pieckāršot, tās tiešais finansējums nav palielināts. 2009.–2011.gadā no "eContentplus" programmas tā saņems 80% nepieciešamo līdzekļu (2 miljonus eiro), bet atlikušos 20% būs jāsedz dalībvalstīm. Plānots gan, ka 2009.gadā "Europeana" papildināšanai — ciparošanai, digitālā satura apkopošanai, kā arī zinātniskās informācijas brīvpieejamības nodrošināšanai un kultūras resursu izmantošanai izglītībā — tiks piešķirti vēl 29 miljoni eiro.

Neraugoties uz spīvo "Europeana" kritiku, tās valdzinājums nav noliedzams. "Europeana" pievilcība slēpjas tās multimedialitātē un izcilu resursu piedāvājumā. "Europeana" lietotājs var apskatīt ilustrētās Gūtenberga Bībeles lappuses, ielūkoties Volfganga Amadeja Mocarta vēstulēs un nošu pierakstos, Jana Sibēliusa 5.simfonijas partitūrā, noskatīties un noklausīties viņa simfoniskās mūzikas koncertus, pārlūkot Ludviga van Bēthovena portretus, lasīt Dantes Aligjēri "Dievišķo komēdiju" oriģinālā un slovēniski, aplūkot holandiešu gleznotāju Johanesa Vermēra (*Johannes Vermeer*) un Jana van Eika (*Jan van Eyck*) gleznas, noklausīties slovēņu tautasdziesmas "Sem hodu res zanjo" ierakstu, kas tapis ap 1940.gadu, vērot sabiedrības reakciju uz Berlīnes mūra celtniecību 1961.gadā utt. Latviju "Europeana" pārstāv Latvijas Nacionālā bibliotēka ar unikālo Dziesmu svētku kolekciju un 1934.gadā Stokholmā eksponētajiem latviešu plakātiem. Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas (LNDB) biroja vadītāja Inga Grīnfelde sola, ka pēc Digitālo objektu pārvaldības (*Digital Object Management, DOM*) sistēmas ieviešanas "Europeana" vadības birojam tiks nodrošināta optimāla piekļuve LNDB metadatiem. Tādējādi strauji augs "Europeana" pieejamo Latvijas digitālo objektu daudzums.

Par Eiropas digitālo bibliotēku lasiet arī:

Bandere, K. Eiropas digitālā bibliotēka — konsenss starp dažādām kultūras sfērām. *Bibliotēku Pasaule*, Nr.42, 2008, 8.–9.lpp.

Bandere, K. Eiropas Digitālā bibliotēka. *Bibliotēku Pasaule*, Nr.41, 2008, 76.–77.lpp.

Izmantotā informācija

eContentplus programme. *Europe's Information Society* [tiešsaiste]. 15 July 2008 [skatīts 2009.g. 5.janv.]. Pieejams: http://ec.europa.eu/information_society/activities/econtentplus/index_en.htm

EUROPEANA — Europe's Digital Library : Frequently Asked Questions. *EUROPA* [tiešsaiste]. 20 November 2008 [skatīts 2009.g. 5.janv.]. Pieejams: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/08/724>

Europeana website overwhelmed on its first day by interest of millions of users. *EUROPA* [tiešsaiste]. 21 November 2008 [skatīts 2009.g. 5.janv.]. Pieejams: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/08/733>

Bjørne, Susanne. Europeana.eu launches — Jacques Brel is alive and well, but temporarily speechless. *Information Today* [tiešsaiste]. 24 November 2008 [skatīts 2009.g. 5.janv.]. Pieejams: <http://newsbreaks.infotoday.com/nbReader.asp?ArticleId=51690>

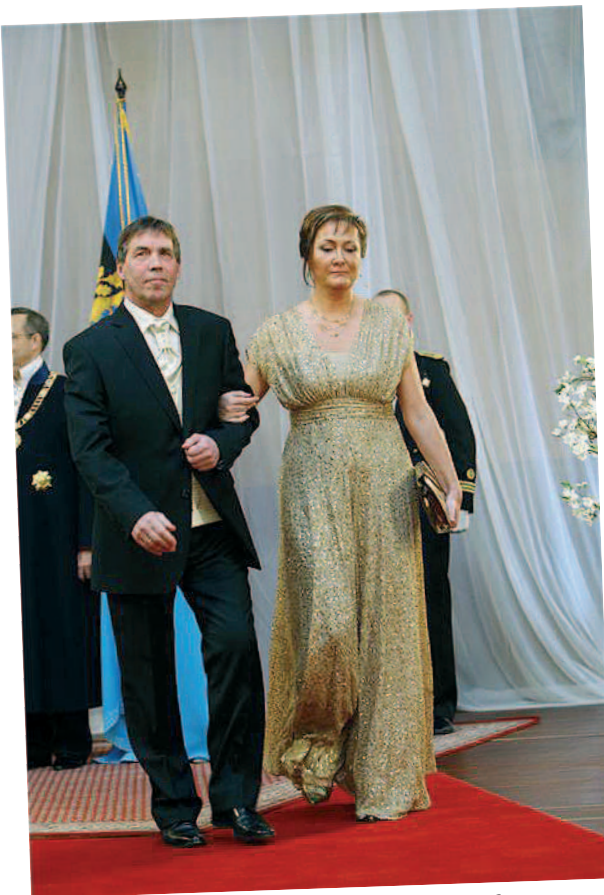
Neumayer, Ingo. Europeana : mit der Maus zur Mona Lisa. *Westdeutscher Rundfunk Köln* [tiešsaiste]. 21 November 2008 [skatīts 2009.g. 5.janv.]. Pieejams: <http://www.wdr.de/themen/kultur/netzkultur/europeana/index.jhtml>

Igaunijas Nacionālajai bibliotēkai jauna ģenerāldirektore Janne Androso

2008.gada 11.septembrī par Igaunijas Nacionālās bibliotēkas (INB) direktori ievēlēja līdzšinējā Krājumu attīstības departamenta vadītāja Janne Androso (*Janne Androso*).

Saskaņā ar 2006.gadā apstiprinātajiem INB statūtiem ģenerāldirektoru uz pieciem gadiem ievēl Nacionālās bibliotēkas Uzraudzības padome (*Supervisory Board of the National Library*), kas divus mēnešus pirms vēlēšanām trīs lielākajos Igaunijas laikrakstos izsludina atklātu pretendentu konkursu. 2008.gadā uz ģenerāldirektora amatu pretendēja trīs kandidāti, katrs Uzraudzības padomei iesniedza savu bibliotēkas nākotnes redzējumu.

J.Androso ir atzīta zinātnisko bibliotēku eksperte. Par INB attīstības prioritāti viņa uzskata digitālo tiešsaistes resursu pieejamības nodrošināšanu lasītājiem. Par spīti budžeta samazinājumam (2008.gadā tas saruka par 10%) viņa apņēmusies saglabāt lasītāju interesēm atbilstošu darbalaiku un paplašināt personu loku, kas Nacionālās bibliotēkas grāmatas varēs saņemt uz mājām. J.Androso uzsver, ka savā bibliotekāres karjeras laikā piedzējusi atšķirīgu varas attieksmi pret bibliotēkām, tādēļ no grūtībām nebaidās, bet uztver tās kā nopietnu izaicinājumu.

J.Androso ar dzīvesbiedru (Tairo Lutera foto no www.ohtuleht.ee)

Latvijas Valsts prezidents V.Zatlers un INB direktore J.Androso 2009.gada 8.aprīlī Igaunijas Nacionālajā bibliotēkā (Toma Kalniņa foto)

Latvijas Valsts prezidenta vizīte Igaunijā — Igaunijas Nacionālās bibliotēkas apmeklējums. Priekšplānā V.Zatlers un J.Androso (Toma Kalniņa foto)

INB direktore J.Androso

Darba gaitas INB J.Andreso uzsāka 1994.gadā Komplektēšanas nodaļā. No 1997. līdz 2004.gadam viņa darbojās bibliogrāfijas jomā, pēc tam vadīja Pētniecības un attīstības centru. 2008.gadā viņa kļuva par Krājumu attīstības departamenta vadītāju.

J.Andreso dzimusi 1965.gada 14.augustā Tallinā. 1987.gadā beigusi Tallinas Pedagoģisko institūtu (tagad — Tallinas Universitāte) bibliotekāra un bibliogrāfa specialitātē. 1996.gadā ieguvusi maģistra grādu informācijas zinātnē. Patlaban INB direktore studē Tallinas Universitātes Informācijas studiju institūta (*Institute of Information Studies, Tallinn University*) doktorantūrā.

2009.gada martā Ordeņu kapituls J.Andreso piešķīra IV šķiras Triju Zvaigžņu ordeni, ko viņai pasniedza Latvijas Valsts prezidents Valdis Zatlers. 2009.gada 8.aprīlī viņš viesojās INB, kur atklāja Latvijas Nacionālās bibliotēkas un Latvijas Republikas vēstniecības Igaunijā veidoto izstādi "Latvijas vēsture karikatūrās", dāvināja bibliotēkai igauņu autoru Lennarta Meri, Jāna Krosa, Matsa Trāta, Ilmara Lābana darbu izdevumus latviešu valodā un iepazīnās ar bibliotēkas krājumiem.

J.Andreso dzīvesbiedrs Svens Andresos ir pazīstams vieglatlētikas treneris, abi audzina meitu.

Vācija atgūs Sarkanās armijas trofejliteratūru

2009.gada rudenī Vācija saņems atpakaļ vairāk nekā 100 000 sējumu, ko īsi pēc Otrā pasaules kara no tās bibliotēkām izņēma padomju militārās administrācijas (*Советская военная администрация в Германии, CBAГ*) trofejbrigādes. 1946.gada martā tās iekrāva guvumu preču vilcienos Berlīnes Rumelsburgas dzelzceļa stacijā un nosūtīja uz Padomju Savienību. Kā liecina trofejgrāmatās iespiestie zīmogi, Tbilisi Valsts universitāte tās saņēmusi 1952.gadā. Taču padomju zinātne nevarēja balstīties uz Rietumeiropas pētnieku atziņām, tādēļ šī ārzemju literatūra atklātībā nenonāca, bet iegūla noliktavās uz daudziem gadu desmitiem.

Tbilisi trofejgrāmatās var atrast Berlīnes, Boicenburgas (*Boizenburg*), Brēmenes, Halles, Jēnas, Leipcigas un Meiningenas bibliotēku zīmogus. Daudz ir aristokrātu, piemēram, Valdenburgas-Šēnburgas firsta (*Fürst von Schönburg-Waldenburg*), grāfu Štolbergu (*Stolberg*), Saksijas-Meiningenas (*Sachsen-Meiningen*) hercogu privātkolekciju dārgumu. Krājumā ir gan inkunābulas, gan 20.gadsimta 40.gadu izdevumi. Grāmatu skaitā — poļu astronoma Nikolaja Kopernika (1473–1543) un dabaszinātnieka Paracelza jeb Teofrasta Bombasta no Hohenheimas (1493–1541) darbu publicējumi. Ievēriību pelna arī kāds Sicīlijas karalienes dāvinājums Saksijas kūrfirstam un Polijas karalim Frīdriham Stiprajam (1670–1733) — 1721.gada Vecās Derības izdevums un sena grāmata ar roku zīmētām ilustrācijām. Īpaši nozīmīgs ir Vācijas vecākās, 1652.gadā dibinātās, dabaszinātņu un medicīnas akadēmijas "Leopoldina" (kopš 2008.gada — Nacionālā zinātņu akadēmija (no 1878.gada atrodas Hallē pie Zāles (*Saale*))) bibliotēkas vēsturiskais krājums. Trofejgrāmatu kopējā vērtība — vismaz 30 miljoni eiro.

Tbilisi Valsts universitātes Grigola Cereteli Zinātniskās bibliotēkas (*Grigol Tseretely Scientific Library*) galvenā bibliotekāre Tamāra Nemsicveridze (*Nemsicveridze*) apgalvo, ka līdz 2007.gadam par slepenās krātuves esamību zinājis tikai bibliotēkas direktore Šota Apakidze (*Shota Apakidze*). Pēc viņas nāves, pārņemot iestādes vadību, jaunieceltā direktore Mzia Razmadze atklāja, ka bibliotēkas pirmos stāvus un pagrabu, kur izvietotas vērtīgākās grāmatas, pārņēmusi pelējuma sēnīte. Tās izplatīšanos rosinājis nelabvēlīgais klimats bunkurveidīgajā namā, kur bibliotēka atrodas kopš 1986.gada: zema temperatūra, kas nepārsniedz 15 grādus pēc Celsija skalas, un paaugstināts mitrums, ko rada biezie betona mūri un caurais jumts. Vistraģiskākā situācija konstatēta pagrabā, kur pelējuma un trūdoša papīra smaka ir cilvēkam pat nepanesama. Domājams, ka tur izvietota liela daļa trofejliteratūras, ko tagad klāj bieza, dzeltenīga pelējuma kārtā. Trofejgrāmatas izvietotas arī citā augstskolas korpusā, tā sauktajā "Maglivi" ēkā, kur ir daudz labāks mikroklimats.

M.Razmadzes vadībā grāmatas no pagraba tika operatīvi pārvietotas uz augštāviem, kur ir mazāks mitrums, tās tika tīrītas ar alkoholu un ūdeni. Taču drīz kļuva skaidrs, ka bez nozīmīga papildfinansējuma apjomīgā krājuma restaurācija nebūs iespējama. Lūgumi pēc finansējuma tika iesniegti gan augstskolas vadībai, gan valsts institūcijām un privātajiem fondiem. Gruzijas Izglītības ministrija gan apņēmas subsidēt klimatkontroles iekārtu iegādi, taču atteica finansējumu grāmatu restaurācijai. M.Razmadze bija spiesta meklēt citus naudas avotus. Francijas un Vācijas vēstniecībām tika iesniegti trofejgrāmatu saraksti, lūdzot palīdzību to ekspertīzes procesā. Atsaucību izrādīja Vācijas vēstniecība. Uz Tbilisi tika komandēts Vācijas Valsts bibliotēkas Berlīnē Austrumeiropas nodaļas vadītājs Olafs Hāmanis (*Olaf Hamann*). Viņš apstiprināja, ka pagrabā glabātā literatūra ir Vācijas bibliotēku pazudušie dārgumi. Pēc tam krājuma fizisko stāvokli novērtēja Saksijas Krājuma saglabāšanas dienesta Saksijas Zemes bibliotēkā — Valsts un universitātes bibliotēkā Drēzdenē (*Landesstelle für Bestandserhaltung Sächsische Landesbibliothek — Staats- und Universitätsbibliothek Dresden*) speciālists, habilitētais doktors Volfgangs Frīhaufs (*Frühaufl*). Viņš atzina, ka kopumā grāmatas, kaut pārklātas ar pelējuma kārtu, ir labi saglabājušās. Lielākajai daļai apellējuši tikai vāki, iekšlapas ir neskartas. Lai grāmatas atbrīvotu no pelējuma, tās apstrādājamās ar gamma staru kameru. Tomēr 10% iespieddarbu, kas bija novietoti uz mitrās un aukstās pagrabu grīdas, vairs nav glābjami.

Abu valstu valdību sarunās tika panākta vienošanās par vēsturiskā krājuma atdošanu Vācijai. Kā labas gribas žests bija Gruzijas parlamenta priekšsēdētājas Nino Burjanadzes trofejgrāmatas dāvinājums Vācijas Bundeštāga prezidentam Norbertam Lammertam (*Norbert Lammert*) 2008.gada 27.maijā. Oficiālu vienošanos par grāmatu atdošanu parakstīja Gruzijas Nacionālā bibliotēka un Vācijas Ārlietu ministrijas Kultūras nodaļa.

Lēmums par trofejliteratūras atdošanu izpelnījās Gruzijas sabiedrības kritiku. Arī T.Nemsicveridze atzīst: "Mēs gribētu grāmatas apstrādāt tepat, Gruzijā, bet mums nav finansējuma."

Otrā pasaules kara laikā iegūto trofejliteratūru klāj bieža pelējuma kārtā (Karens Šimizu foto)

Precīzs padomju trofejbrigāžu izvesto vācu grāmatu skaits nav zināms. Dažādos avotos tas svārstās no diviem līdz pat sešiem miljoniem. Zināms, ka Padomju Savienības diktators Josifs Staļins bija saņēmis ASV un Lielbritānijas vadītāju akceptu Vācijas kultūras vērtību izvešanai jau Teherānas konferencē 1943.gada 28.novembrī–1.decembrī. Tādēļ 1944.gadā padomju varas iestāžu pārstāvji sastādījuši izvedamo Vācijas kultūras vērtību, to skaitā grāmatu, sarakstus.

Katrai grāmatai savs liktenis. Ilgu "odiseju" nācies pārciest akadēmijas "Leopoldina" krājumam, kas arī bija padomju varas trofeju skaitā. Otrā pasaules kara laikā, 1943.gadā, akadēmijas vadītājs Emīls Abderhaldens (*Emil Abderhalden*) nolēma bibliotēkas vērtīgāko daļu pārvest uz Vanslēbenas (*Wansleben*) sālsraktuvēm — lai to pasargātu no bumbu uzlidojumiem. Sālsraktuvēs novietoja vairāk nekā 20 000 vienību, to skaitā Johana Volfanga Gētes vēstules, zinātnieku privātarhīvus, kā arī eļļas gleznas. Tur, zem zemes, krājums bija drošībā, pasargāts arī no saules un mitruma. Taču visai drīz par sālsraktuvēm ieinteresējās vācu armijas vadība, kas meklēja drošu vietu kara tehnikas glabāšanai. 1944.gada aprīlī simtiem Buhenvaldes, Aušvices un citu koncentrācijas nometņu ieslodzīto pārveda uz Vanslēbenas sālsraktuvēm, kur viņi veidoja jaunas kara tehnikas noliktavas. "Leopoldina" grāmatas un žurnāli tika pārvietoti uz citu, nomaļāku šahtu. Īsi pēc kara "Leopoldina" vadītājs ASV armijas pārstāvjiem lūdza atļauju vērtību reevakuācijai. Atļauja tika sniegta, taču nebija īstenojama, jo nedarbojās šahtas celtnis. Reevakuācijas atļauju vēlāk apstiprināja arī Sarkanās armijas vadība, tomēr 1946.gada martā "Leopoldina" krājuma ceļš veda nevis uz Halli, bet Ļeņingradu un vēlāk Tbilisi. Cerams, ka 2009.gada rudenī pēc atgriešanās vēsturiskajā mājvietā Hallē "Leopoldina" grāmatu ceļojums būs laimīgi noslēdzies.

Tbilisi Valsts universitātes Grigola Cereteli Zinātniskā bibliotēka (Karens Šimizu foto)

Izmantotā informācija

Wingert, Nico. Beutekunst kehrt zurück. *In: Stern.de* [tiešsaiste]. 18. Dezember 2008 [skatīts 2009.g. 5.janv.]. Pieejams: <http://www.stern.de/politik/historie/Georgien-Beutekunst/649608.html>

Wingert, Nico. Beutekunst verschimmelt im Keller. *In: Stern.de* [tiešsaiste]. 13. Juli 2008 [skatīts 2009.g. 5.janv.]. Pieejams: <http://www.stern.de/unterhaltung/buecher/Georgien-Beutekunst-Keller/626959.html>

Wingert, Nico. Die Odyssee der Bücher. *In: Stern.de* [tiešsaiste]. 15. Juli 2008 [skatīts 2009.g. 5.janv.]. Pieejams: <http://www.stern.de/unterhaltung/buecher/Beutekunst-Die-Odyssee-B%FCcher/631212.html>